

2. Власова О.І. Педагогічна психологія : навч. посібник / О.І. Власова. – К. : Либідь, 2005. – 400 с.
3. Гончаренко С.І. Проблеми індивідуалізації процесу / С.І. Гончаренко, В.М. Володько // Педагогіка і психологія, 1995. – № 1. – С. 63–71.
4. Гунда Г.В. Інновації у підготовці фахівця в умовах класичного університету / Г.В. Гунда, Г.В. Сагарда. – Ужгород, 2000. – 168 с.
5. Качество знаний учащихся и пути его совершенствования / [под ред. М.Н. Скаткина, В.В. Краевского]. – М. : Педагогика, 1978. – 208 с.
6. Кларин М.В. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта / М.В. Кларин // Педагогика. – 2000. – № 7. – С. 43–49.
7. Русалов В.М. О взаимоотношении свойств темперамента и эффективности индивидуальной и совместной деятельности / В.М. Русалов // Психологический журнал. – 1982. – Т. 3. – № 6. – С. 50–59.

СТЕПАНЮК К.І.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Інтеграція України у світове співтовариство передбачає створення системи освіти, яка відповідала б викликам часу, потребам особистості та суспільства в цілому. У цьому контексті слушною є думка В. Маздігона щодо прогнозування нових умов та інноваційних моделей освітнього розвитку [6, с. 10].

Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи на сучасному етапі становлення нашої держави має відповідати пріоритетам звернення до особистості студента, його здібностей, власних можливостей та самореалізації. У зв'язку з цим особливою цінністю є відчуття нового, потяг до самовдосконалення, використання інноваційних форм та методів навчання у вищій школі, сучасних технологій навчання.

Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти, основними напрямками оновлення змісту вищої освіти є: особистісна орієнтація системи освіти, пріоритет загальнолюдських і національних цінностей, забезпечення якості освіти на основі новітніх досягнень науки, культури і соціальної практики [7].

Формування дослідницьких умінь у майбутніх учителів початкової школи є необхідною умовою досягнення ними відповідного професійного рівня, орієнтування у різнобічному спектрі інноваційних педагогічних технологій, наукових досліджень і авторських шкіл. Зазначимо, що важливим є оптимальний вибір методів і прийомів навчання та доцільне їх використання на різних етапах засвоєння матеріалу.

Проблемі використання методів навчання у вищій школі присвячені дослідження А. Вербицького, В. Герасимової, В. Кругликова, В. Лозової, С. Мухіної, Є. Платонова, В. Сітарова, А. Соловйової, Ю. Шаранова та ін. Питання розробки, впровадження і використання інноваційних технологій навчання у професійній підготовці висвітлені у працях В. Андрущенко, Л. Дудко, І. Носаченко, Г. Селевка, С. Сисоєвої, Н. Шапілової та ін.

Законом України “Про інноваційну діяльність” окреслено механізми її впровадження у суспільстві, умови оновлення, подальшого розвитку і

використання наукового потенціалу країни, формування інноваційної культури тощо [4].

Метою статті є аналіз інноваційних методів навчання, які доцільно використовувати у процесі формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи.

Організація навчального процесу у ВНЗ за кредитно-модульною системою (яка поступово переходить у кредитно-трансферну), насамперед, залежить від вибору методів, які необхідно добирати в комплексі, поєднуючи традиційні та інноваційні.

Як зазначає В. Бондар, методи навчання характеризуються як багатостороннє, багатомірне, багатоякісне, поліфункціональне дидактичне явище і виступають специфічною формою руху змісту матеріалу, що вивчається, від його джерела до споживача [1, с. 166].

У свою чергу, у педагогічному словнику за редакцією Г. Коджаспирової подається таке визначення методів: “система послідовних, взаємопов’язаних дій вчителя та учнів, що забезпечують засвоєння змісту освіти, розвиток розумових сил і здібностей, оволодіння засобами самоосвіти та самонавчання” [5, с. 180].

Інноваційне навчання, як зазначає І. Дичківська, зорієнтоване на динамічні зміни в навколишньому світі і ґрунтується на оригінальних методиках розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, включає високий рівень соціально-адаптаційних можливостей особистості [3, с. 339].

Упровадження інноваційних технологій у навчальний процес створило сприятливі умови для вдосконалення різних методів і форм підготовки фахівців у цілому, початкової школи зокрема. Інновація означає створення нових методичних способів і прийомів, концепцій і наочних засобів.

Основними інноваційними технологіями, що використовувалися нами в процесі проведення формувального експерименту: метод проектів, кейс-метод, ділова гра, ігрове проектування, метод дискусії та метод комп’ютерної підтримки. Коротко розглянемо їх.

Метод проектів сприяє формуванню у студентів ціннісного ставлення навчання та спілкування, залученню до перетворювальної діяльності, що передбачає формулювання проблеми і мети, планування змісту роботи, визначення способів досягнення прогнозованого результату, отримання продукту діяльності. Метод проектів спрямований на те, щоб розвинути активне самостійне мислення студента і навчити його не просто запам’ятовувати і відтворювати знання, які надає йому вища школа, а й уміти застосовувати їх на практиці. Проектна методика відрізняється характером виконання завдань при роботі над проектом. Спільна робота групи студентів над проектом невід’ємна від їх активної комунікативної взаємодії. Проектна методика є однією із форм організації дослідної пізнавальної діяльності, де студенти займають активну суб’єктивну позицію. Тема проекту може бути пов’язана з однією галуззю або мати міждисциплінарний характер. Головним результатом роботи над проектом є актуалізація та здобуття нових знань, навичок і вмінь, їхнє творче застосування в нових

умовах. Робота за проектною методикою сприяє самостійній пошуковій діяльності, координації своїх дій, активній дослідній взаємодії. Основна ідея методу проектів полягає в тому, щоб сприяти активізації пізнавальної діяльності студентів у ході творчої роботи.

Кейс-метод (метод аналізу конкретних ситуацій) базується на організації навчання на прикладі конкретних ситуацій. Студентам пропонуються реальні життєві ситуації, в опис яких закладено не тільки практичну проблему, а й актуалізацію певного комплексу знань, який необхідно засвоїти. Зазначимо, що проблема не повинна мати однозначних рішень. Означений метод дає змогу ефективно формувати дослідницькі вміння, оскільки студентам для вирішення тієї чи іншої проблеми необхідно здійснити певний пошук, проявити ініціативу та професійний інтерес.

Головною умовою використання кейс-методу у навчанні є наявність суперечностей, на основі яких формулюються проблемні ситуації, практичні завдання для обговорення та знаходження оптимального рішення студентами.

Ділова гра є ефективним засобом підвищення мотивації студентів до оволодіння знаннями та уміннями, у тому числі й дослідницькими. У процесі проведення ділових ігор майбутні учителі початкової школи вчаться самостійно та критично мислити, орієнтуватися у нових швидко змінюваних умовах.

Вони мають свою структуру, що включає: орієнтування у темі, підготовку до проведення, організацію ігрових дій, обговорення гри. Центром такої гри виступають професійні проблеми, які можуть стимулювати студентів на пошук нових знань, поглиблення та розширення уявлення про педагогічну дійсність. Організація навчального процесу в ігровій формі дає змогу позбутися від педагогічних стереотипів та шаблонів, що є важливою умовою формування готовності до дослідної діяльності.

В. Сітаров пропонує таку класифікацію ділових ігор:

– ситуативно-рольові, які включають аналіз конкретних ситуацій і їх рольове програвання;

– конструктивно-рольові, проблемно-рольові, дискусійні, спрямовані на формування вмінь, навичок прийняття й ефективного виконання ділових ролей, на навчання взаємодії, продуктивному співробітництву, на участь у виробленні колективних рішень;

– творчі ігри, мета яких – колективна творчість, створення технічних, художніх, дослідних та інших проектів, що сприяє розвитку творчого потенціалу, настирливості, відповідальності особистості [8, с. 126].

Проектам, рішенням та ідеям, що сформувалися у процесі ділової гри, властива новизна, наявність альтернатив, оптимальність та реалістичність. Використання ділових ігор базується на творчому підході й має на меті розробку нових положень, апробацію інноваційних рішень, прогнозування наслідків здійснення діяльності, що забезпечує розвиток дослідницького потенціалу студентів.

Отже, використання ділових ігор у формуванні дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи дає змогу поєднувати пошукову діяльність (аналіз вирішення проблеми, проведення досліджень тощо) з проектною, що забезпечує цілеспрямований вплив на особистість студентів.

Ігрове проектування дає змогу звузити межу між грою і практичним життям, наближаючи тим самим проект до реальної дійсності. Проект, який розробляється учасниками гри, є результатом компромісної діяльності між реальним та бажаним, між ідеальним та можливим у певній ситуації. У процесі такої діяльності враховуються інтереси кожного учасника проекту, тому доцільно застосовувати гру на етапі вирішення конкретних проблем у межах цього проекту.

У процесі викладання спецкурсу “Технологія проектування в початковій школі” з метою ефективного формування дослідницьких умінь ми використовували *метод дискусії*. В українському педагогічному словнику подається таке визначення “Дискусія (з лат. discussio – дослідження, розбір, розгляд) – широке публічне обговорення якогось спірного питання, а в переносному значенні – спір, суперечка окремих осіб, співбесідників” [2, с. 91].

У вищій школі дискусія спрямована на аналіз та дослідження проблеми у професійній діяльності, перетворення проблеми, стимулювання дослідницького, творчого потенціалу викладачів і студентів. Навчальне значення дискусії в мобілізації зусиль студентів, в оволодінні ними прийомами аргументації, наукового доведення, що особливо важливо для них як майбутніх учителів. Ефективність цього методу залежить від обраної теми, формулювання проблеми відповідно до потреб професійної самореалізації студентів, інформованості, комунікативної компетентності, дотримання учасниками правил та режиму.

Метод комп’ютерної підтримки є одним із ефективних засобів формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи. На практичних заняттях у комп’ютерному класі студенти здійснюють самостійний пошук матеріалу за завданнями практичної частини спецкурсу, використовують ресурси мережі Інтернет та медіатеки. Для розробки уроків естетичного циклу, доцільно створити віртуальну екскурсію, ми запропонували майбутнім учителям початкової школи скласти маршрут такої подорожі. Після віртуальної екскурсії важливо опрацювати отриману інформацію, результатом такої діяльності може бути творча робота, доповідь, повідомлення, презентація тощо. За допомогою комп’ютерної підтримки студенти мають змогу створювати власні інформаційні ресурси шляхом створення комп’ютерного уроку, що дає змогу ефективно здійснювати пошук інформації, систематизувати її, дотримуючись структури уроку. Така робота є ефективною у формуванні дослідницьких умінь. З метою оптимізації навчальної діяльності майбутніх учителів початкової школи, формування вмотивованого ставлення до вивчення педагогічних явищ, оперативності самоконтролю студентів доцільно використовувати електронні підручники. Це забезпечить можливість швидкого доступу до словників, до-

відників, енциклопедій та допомагатиме реалізовувати функцію самоконтролю.

Впровадження у навчальний процес вищеперелічених методів дає змогу підвищити активність студентів, прагнення до творчого характеру діяльності, набуття досвіду проектної діяльності, формування професійних мотивів, умінь працювати в колективі, навчання методами діагностики та моделювання освітнього процесу початкової школи.

Описані методи, що застосовувалися нами у процесі формувального експерименту, були доповнені такими психолого-педагогічними методами, як спостереження, анкетування, контент-аналіз, метод експертних оцінок, методи математичної статистики тощо.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що інноваційні методи навчання дають можливість ефективно формувати дослідницькі вміння майбутніх учителів початкової школи. Разом з тим традиційні методи навчання, що є складовою усіх методичних систем, залишаються ефективними у підготовці студентів. Отже, раціональне поєднання традиційних та інноваційних методів сприятиме в цілому підвищенню професійної компетентності, зокрема дослідницької.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження вбачаємо у висвітленні досвіду експериментального дослідження з формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи засобами проектної діяльності.

Література

1. Бондар В. Дидактика : підруч. для студ. вищ. пед. навч. закл. / В. Бондар. – К. : Либідь, 2005. – 262 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gdo.kiev.ua.
5. Коджаспирова Г.М. Словарь по педагогике / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. – М. : МарТ, 2005. – 448 с.
6. Маздигон В. Реформа освіти щодо Болонського процесу та управління якістю безперервної освіти / В. Маздигон, М. Вачевський // Молодь і ринок. – 2011. – № 7. – С. 10–19.
7. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – № 1016. – 23 квітня.
8. Ситаров В.А. Дидактика : учеб. пособие для студ. / В.А. Ситаров. – М., 2002. – 240 с.

ТАРАН І.В.

ЗАСТОСУВАННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

Проблема освіти вищого навчального закладу є однією з найбільш актуальних. Однією із проблем є вдосконалення освіти з урахуванням особливостей системи навчання у вищому навчальному закладі у сучасних дослідженнях, що стосується якісної підготовки майбутніх фахівців, підкреслюється необхідність підготовки студентів, спрямована на реалізацію осо-